

Góralski, Wojciech

"Decas quaestionum publicarum Regni"

Notatki Płockie 33/2-135, 27-31

1988

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

„Decas quaestionum publicarum Regni”

— Andrzeja Lipskiego z 1626 r. wraz z współoprawną „Przemową tegoż autora do stanów koronnych” z 1607 r. — cennymi nabytkami Biblioteki im. Zielińskich TNP w Płocku.

(Próba prezentacji)

Podczas posiedzenia Zarządu Towarzystwa Naukowego Płockiego, odbywającego się w dniu 4.VI.1988 r. w rozszerzonym składzie, dr inż. Jakub Chojnacki, prezes TNP, przekazał Bibliotece im. Zielińskich TNP — na ręce jej dyrektora mgr Anny Stogowskiej oraz kierownika Działu Zbiorów Specjalnych mgr Wandy Kaczanowskiej — dwa (współoprawne) dzieła Andrzeja Lipskiego¹, doktora obojga praw, scholastyka kapituł krakowskiej i płockiej, kustosa kapituły gnieźnieńskiej i sekretarza królewskiego, późniejszego biskupa łuckiego, następnie wrocławskiego i wreszcie krakowskiego.

Ofiarodawcą obydwu starodruków jest Johann Philipp Janssen, znany bibliofil i właściciel okazałego księgozbioru w Bonn — Bad Godesberg, który podczas swej wizyty w Polsce w 1987 r. odwiedził siedzibę Towarzystwa Naukowego Płockiego, przyjęty tutaj przez prezesa Chojnackiego. Cenne dzieła J. P. Janssen przekazał dla księgozbioru płockiego na ręce dra inż. Chojnackiego podczas jego wizyty w Bonn, w dniu 26.V.1988 r.

I

Pierwszy z otrzymanych starodruków, wydany w formacie in 4° i złożony z 2 kart i 174 stron, nosi pełny tytuł w następującym brzmieniu: „Decas quaestionum publicarum Regni in quibus ecclesiastica iura, et immunitates ecclesiastici status elucidantur” (Dziesięć kwestii publicznych Królestwa, w których wyjaśnia się prawa kościelne oraz immunitety stanu duchownego)². Na karcie pierwszej figurują następnie dane o autorze dzieła: „Authore Andrea Lipski a Lipse, I.V.D. Scholastico Cracovien. et Plocen. Custode Gnesnen. Sacrae Reg. Maiest. a Secretis” (Autorstwa Andrzeja Lipskiego z Lipy, doktora obojga praw, scholastyka krakowskiego i płockiego, kustosa gnieźnieńskiego, sekretarza Świętego Majestatu Króla). Poniżej dodano zwrot: „Cum Gratia et Privilegio S.R.M.” (Z łaski i przywileju Świętego Majestatu Królewskiego). Wresz-

Johann Philipp Janssen z Bonn — Bad Godesberg — darczyńca TNP, ofiarodawca starodruków.

cie u dołu strony tytułowej wskazano oficynę wydawniczą i rok edycji: „Posnaniae, In Officina Joannis Wolrabi, Anno MDC.XX.VI. (Poznań, w oficynie Jana Wolraba, w roku 1626). Karta pierwsza verso zawiera „Index quaestionum”, a więc wykaz dziesięciu kwestii, którym autor poświęca swoją pracę. Na karcie drugiej została zamieszczona dedykacja autora poświęcona Janowi Kazimierzowi i Janowi Albertowi, synom króla Zygmunta III: „Serenissimis Principibus ac Fratribus Joan. Casimiro secundo genito, Joan. Alberto tertio genito, Serenissimis ac Potentissimis Principis, Domini D. Sigismundi III Poloniae et Sueciae Regis etc. etc. Filiis Dominis meis Gratosissimis S. P.” (Miłościwym Księżętom i Braciom Janowi Kazimierzowi, drugiemu potomkowi oraz Janowi Albertowi, trzeciemu potomkowi Najmiłościwszego i Najpotężniejszego Księcia i Pana Zygmunta III Króla Polski i Króla Szwecji itd. itd. Synom, Panom moim Najłaskawszym). W dalszej części karty oraz na karcie drugiej verso wydawca zamieścił list Andrzeja Lipskiego do

wymienionych w dedykacji synów królewskich z prośbą o wstawiennictwo u króla i królowej w sprawie rozciągnięcia szczególnej opieki nad stanem duchownym. Suplikę kończą życzenia wyrażone pod adresem książąt Jana Kazimierza i Jana Alberta, opatrzone podpisem autora. Na stronach od 1 do 174 druku znajduje się właściwy traktat Lipskiego napisany w języku łacińskim, ujęty w 10 punktach, z których każdy został poprzedzony krótkim „summarium”. Na wstępie można zauważyć inskrypcję: „Quaestionum publicarum Andreae Lipsii decas” (Dziesięć kwestii publicznych Andrzeja Lipskiego).

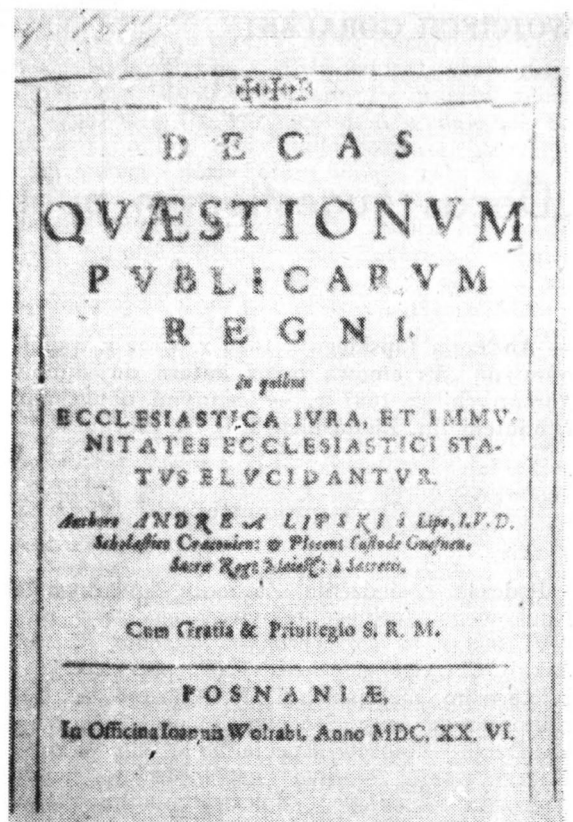
Wypada nadmienić, iż prezentowana rozprawa „Decas quaestionum publicarum Regni” stanowi trzecie jej wydanie, zrealizowane — jak już zaznaczono — w oficynie poznańskiej Wolraba w 1626 r. Pierwsza, oryginalna edycja dziełka ukazała się w 1616 r., w oficynie Franciszka Cezariusza³, druga została zrealizowana w tym samym roku i w tej samej oficynie wydawniczej⁴. Poza tym — nie licząc edycji poznańskiej — miały miejsce jeszcze trzy inne wydania dzieła, a to w latach: w 1632, prawdopodobnie w Gdańsku oraz w 1646 i 1647⁵.

Trzęścią traktatu Lipskiego jest energiczna obrona praw i przywilejów stanu duchownego oraz atakowanie zasady konfederacji warszawskiej z 1573 r. Z dużą znajomością konstytucji papieskich a także konstytucji sejmowych autor polemizuje z wieloma unormowaniami prawnymi niekorzystnymi dla duchowieństwa, zwłaszcza usankcjonowanymi przez konstytucje sejmu walnego koronnego w Warszawie w dniach 7.V—20.VI.1607 r.⁶ Generalnym założeniem w polemice Lipskiego była nieobowiązywalność „ipso iure” wszelkich praw naruszających przywileje duchownych⁷.

Gdy chodzi o poszczególne kwestie, którymi autor zajmuje się w swoim opracowaniu, dotyczą one szeregu aktualnych i doniosłych spraw stanowiących z reguły w owym okresie przedmiot sporu pomiędzy szlachtą a duchowieństwem.

Kwestia I⁸ została poświęcona świadczeniom dziesięcinnym. Należy przypomnieć, iż sprawa ta stanowiła w tym okresie przedmiot wielu dyskusji i polemik, a to z uwagi na podjęcie przez szlachtę na sejmie w 1578 r. uchwały zawieszającej pobieranie dziesięciny z dóbr szlacheckich (tzw. suspensja)⁹. W kęgach kościelnych debatowano wówczas żywo nad sprawą tzw. kompozycji, czyli projektowanego porozumienia władzy kościelnej z obozem przeciwnym, głównie w sprawie dziesięciny¹⁰. W oparciu o przesłanki biblijne, prawo zwyczajowe, konstytucje papieskie oraz potwierdzenia królewskie Lipski stwierdza, że świadczenia dziesięcinnie przysługują Kościołowi jako niezbywalne prawo.

W kwestii II¹¹ poruszono także sprawę dziesięciny. Autor stawia na wstępie pytanie, czy wspomniana wyżej suspensja (zawieszenie świadczeń dziesięcinnych aż do czasu zawarcia w tej mierze stosownego porozumienia) może

ograniczyć prawa stanu duchownego. Powołując się m. in. na klauzulę zamieszczoną w konstytucji sejmowej z 1581 r. o tym, że suspensja dziesięcinn nie może przynieść szkody obydwu stronom¹², a także na systematyczne odkładanie przez szlachtę — ad calendas grecas — kompozycji, oraz przytaczając tekst protestacji biskupów w tej ostatniej sprawie, Lipski zdecydowanie odpowiada negatywnie na postawione przez siebie pytanie¹³.

Kwestia III¹⁴ dotyczy kompetencji sądów w sprawach dziesięcinnych, pozostaje zatem związana tematycznie — przynajmniej po części — z dwoma poprzednimi. Odwołując się najpierw do przepisów prawa kanonicznego autor dowodzi, że duchowny może pozywać laika do sądu kościelnego w sprawach duchowych, następnie wypowiada twierdzenie, w myśl którego sprawy dziesięcinnie należą do spraw duchowych. Wynikiem tego sylogizmu pozostaje teza, iż sprawy sądowe dotyczące należności dziesięcinnych podlegają kompetencji sędziego kościelnego, zarówno gdy pozwanym jest duchowny, jak i osoba świecka. W dalszym ciągu Lipski stwierdza, iż w Polsce sprawy dziesięcinnie — zarówno tzw. petytoryjne, jak i tzw. posesoryjne — zwykły osądzać trybunały świeckie. Zauważa jednak, że dzieje się to wbrew prawu polskiemu oraz wbrew wielowiekowemu zwyczajowi. Na poparcie tego twierdzenia autor przytacza statut krakowski „Spiritualis” Zygmunta Starego z 1543 r., wymieniający expressis verbis sprawy dziesięcinnie wśród tych, które miały podlegać sądownictwu kościelnemu. Odwołując się do statutu

krakowskiego Lipski przeprowadza wywód zmierzający do wykazania, iż akt ten nie utracił swojej mocy obowiązującej.

W kwestii IV¹⁵ Lipski zajmuje się sprawą przywileju sądowego (tzw. privilegium fori) duchownych, wyjmującego ich spod jurysdykcji sędziów świeckich. Na pytanie, czy duchowni powinni być wzywani do sądów świeckich, autor odpowiada negatywnie argumentując zarówno przesłankami z prawa kanonicznego, jak i polskiego. Nawiązując pośrednio do konstytucji sejmu warszawskiego z 1607 r. na temat apelacji od wyroków sądów duchownych w sprawach toczących się pomiędzy osobami świeckimi oraz pomiędzy duchownymi a świeckimi¹⁶ Lipski opowiada się za możliwością składania apelacji do Rzymu.

Kwestia V¹⁷ zawiera krótką polemikę autora z niektórymi postanowieniami konstytucji sejmu warszawskiego z 1607 r., ograniczającymi prawa i przywileje duchowieństwa. Generalna teza Lipskiego brzmi: zwyczaje i prawa godzące w swobody kościelne nie posiadają mocy obowiązującej. Wypowiadając ją autor nawiązuje m. in. do dekretu Innocentego III „Nos attendentes”¹⁸. Do naruszających swobody kościelne dyspozycji wspomnianego sejmu warszawskiego zostały zaliczone następujące konstytucje: „O dziesięcinach”¹⁹, „O annatach”²⁰, „O ustawach Woiewodzych” (końcowy fragment)²¹, „O appellacyach”²², „O dygnitarstwach y beneficjach duchownych (fragment o wykluczeniu plebejuszy od przynależności do kapitul katedralnych i kolegiackich)²³.

Sprawie annat papieskich, a więc świadczeń na rzecz Kurii Rzymskiej poświęcił Lipski kwestię VI²⁴ swojego traktatu. W krótkim wywodzie autor wskazuje na zasadność wymienionej obciążenia finansowego, a czyni to niewątpliwie pod wpływem konstytucji o annatach podjętej na sejmie warszawskim w 1607 r. Wypada przypomnieć, iż w myśl konstytucji sejmowej, wszyscy biskupi otrzymujący benefycja z rąk króla zostali zobowiązani do składania sum przeznaczonych na annaty do skarbu Koronnego lub Litewskiego²⁵.

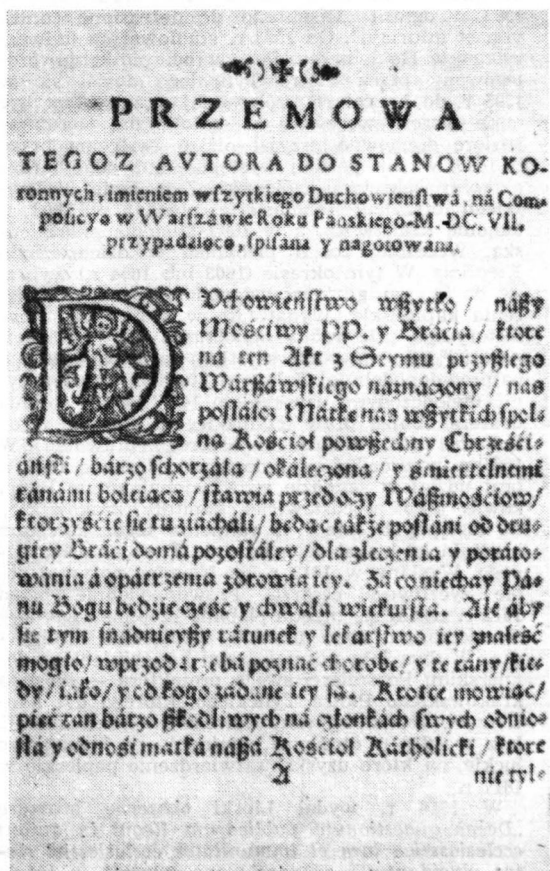
Kwestia VII²⁶ zawiera obronę stanu duchownego przed ciężarami publicznymi w wypadku działań wojennych, przewidzianymi w statucie Kazimierza Wielkiego z 1368 r.²⁷ Choć statut ten przewidywał obowiązek wyprawy wojennej sołtysów i wójtów z majątności osób duchownych, Lipski uważa, iż należy go interpretować w świetle statutu Zygmunt Starego z 1538 r. oraz statutu Zygmunta Augusta z 1550 r., dopuszczających możliwość korzystania ze specjalnego prawa lub przywileju w tym względzie. Tymczasem, zaznacza autor, wyjęcie od ciężarów publicznych jest przywilejem stanu duchownego.

Przedmiot kwestii VIII²⁸ — najobszerniej ujęty w dziełku scholastyka plockiego — stanowi konfederacja warszawska, uchwalona w czasie bezkrólewia, na sejmie konwokacyjnym 28.I.1573 r., deklarująca zasadę pokoju religijnego między różnymi wyznaniem²⁹. Akt ten, mimo protestu znacznej części senatorów i po-

słów sejmowych, opozycji Stolicy Apostolskiej i sprzeciwu episkopatu, został potwierdzony przez Stefana Batorego i wprowadzony do konstytucji sejmowych jako prawo obowiązujące³⁰. Ostrze pióra Lipskiego, zwrócone z całą ostrością przeciwko konfederacji pozostaje wymownym wyrazem opinii strony katolickiej kwestionującej ważność prawną tego aktu. Argumenty tejże strony katolickiej wyjątkowo trafnie — zdaniem Glemmy³¹ — ujęła współczesna „protestacja województwa plockiego”, którą przytacza w całości Andrzej Lipski³². W sumie Lipski zawarł swoje wywody aż w 40 obszernych punktach, próbując uzasadnić tezę, iż konfederacja jest niegodziwa, niesprawiedliwa, niemożliwa (do uznania jako prawo), przeciwna naturze religii katolickiej i niezgodna ze zwyczajami ojczystymi.

Kwestia IX³³ — to omówienie sprawy prawa patronatu na benefycja kościelne. Autor wyjaśnia, na czym polega prawo prezentowania prełożonym kościelnym kandydatów do uzyskania benefycji, wskazuje na naturę tego prawa, referuje przepisy soboru trydenckiego w tej dziedzinie. Piętnuje poza tym tych, którzy niezgodnie z przepisami prawa uzyskują benefycja w Kurii Rzymskiej. Podkreśla wreszcie, iż sprawy sądowe w zakresie prawa patronatu powinny być wnoszone na forum sądów kościelnych.

W kwestii X³⁴ autor zajął się sprawą przedawnienia dóbr kościelnych. Jest to zwięzły

wykład prawniczy na temat niemożliwości przedawnienia dóbr kościelnych, m. in. dziecin.

II

Do omówionego dziełka Andrzeja Lipskiego wydawca dołączył inną pracę tego autora, napisaną w języku polskim, zatytułowaną: „Przemowa tegoż Autora do Stanów Koronnych, imieniem wszystkich Duchowieństwa, na Compositicy w Warszawie Roku Pańskiego M.DC.VII. przypadającą, spisana y nagotowana”. Całość liczy 10 kart paginowanych od A do C.

Starodruk zawiera tekst przemówienia przygotowanego przez Lipskiego do stanów: szlacheckiego, rycerskiego i duchownego w związku z zapowiedzianą na sejmie warszawskim z 1607 r.³⁵ i wzmiankowaną już wyżej tzw. kompozycją. Osnowę przemówienia stanowi ubolewanie nad sytuacją Kościoła katolickiego w Polsce. Kościół, wyraża się autor, dotknięty jest pięcioma dotkliwymi ranami, które wymagają opatrzenia. Są nimi: konfederacja

warszawska, ograniczenie jurysdykcji sądów kościelnych (wbrew statutowi Zygmunta Staroego z 1543 r.), zawieszenie (tzw. suspensja) pobierania dziesięciny z dóbr szlacheckich, niszczenie i profanowanie świątyń katolickich i innych miejsc kultu, pozywanie duchownych do sądów świeckich. Każdej z tych bolączek Lipski poświęca odrębną, obszerną akapity. W zakończeniu swego wywodu wzywa przedstawicieli stanów koronnych do przywrócenia Kościołowi jego praw.

* * *

Obydwie prace Andrzeja Lipskiego, wybitnego prawnika, duchownego i polityka, cieszące się dużą popularnością w pierwszej połowie XVII w., mogą stanowić dziś bardzo cenną pomoc dla pełniejszego poznania stosunków Kościół — państwo w ówczesnej Rzeczypospolitej. Z tym większą więc wdzięcznością wypada odnieść się do niecodziennej inicjatywy Johanna Philippa Janssena ubogacenia księgozbioru zasłużonej Instytucji równie niecodziennymi pozycjami.

PRZYPISY

¹ Andrzej Lipski h. Grabie (1572—1631), kanclerz w koronie, biskup krakowski. Ur. w Rzeplinie. Jego rodzice Jan i Anna Rzeplińska byli protestantami. Wychowanie zdobył najpierw w kraju, po czym odbywał studia prawnicze w Strasburgu, gdzie w 1592 r. ogłosił „Disputatio de defensione contra vim et iniuriam”. Od 1593 r. studiował na uniwersytecie w Heidelbergu. Po powrocie do kraju, protegowany przez Piotra Tylickiego dostał się w 1595 r. do kancelarii królewskiej, przeszedłszy być może jeszcze wcześniej na katolicyzm. Obrawszy karierę duchowną przyjął niższe święcenia przed r. 1600, w rok później występuje już jako bardzo aktywny sekretarz królewski. Z nadania królewskiego otrzymał scholasterię płocką, w 1603 r. kanonię krakowską, a w 1605 kustodię gnieźnieńską. Wcześniej został plebanem w dziedzicznym Rzeplinie. W tym okresie (1603 lub 1604 r.) wybrał się do Rzymu, gdzie prawdopodobnie przyjął święcenia kapłańskie. Wydał tam w 1605 r. rozprawę historyczną „De rebus Sigismundi III [...] brevis narratio”, choć przede wszystkim zajmował się tam najprawdopodobniej dalszymi studiami prawniczymi, uwieńczonymi uzyskaniem 14.IV.1605 r. stopnia doktora obojga praw (rzymskiego i kanonicznego). Uchodził po studiach za dobrego prawnika. W 1605 r. powrócił Lipski do kraju. Jesienią 1607 r. brał udział w synodzie prowincjonalnym w Piotrkowie jako przedstawiciel kapituły krakowskiej, w następnych latach, z ramienia tegoż kolegium kapitulnego był delegatem do Trybunału Koronnego. Wysłany w 1613 r. do Niemiec pozyskał sobie życzliwość cesarza. Prawdopodobnie przed 1612 r. rzekł się urzędu plebana rzeplińskiego, a w wymienionym roku uzyskał scholasterię krakowską. W dwa lata później został kanonikiem sandomierskim. Po śmierci swego protektora — biskupa krakowskiego Piotra Tylickiego, którego był kanclerzem, został wybrany administratorem diecezji, lecz w 1616 r. otrzymał nominację na biskupstwo łuckie, na które uzyskał zatwierdzenie papieskie w 1617 r.

W 1616 r. wydał Lipski obszerną broszurę „Decas quaestionum publicarum Regni in quibus ecclesiastica iura et immunitates ecclesiastici status elucidantur”, zaanonsoną właśnie w tytule

iniejszej informacji. W 1618, piastując godność komisarza przy boku królewicza w czasie jego wyprawy do Rosji został mianowany podkanclerzem. Na tym stanowisku okazał się bezwzględnie zwolennikiem polityki królewskiej. W dziedzinie polityki wewnętrznej uważał przede wszystkim, że nie należy liczyć się zbytnio z opinią szlachty. Po śmierci Żólkiewskiego objął Lipski — z końcem 1620 r. — urząd kanclerza, już jednak w początkach 1623 r. został nominatem włocławskim, zatwierdzonym na to biskupstwo przez papieża w listopadzie tegoż roku. W związku z tym złożył w 1625 pieczęć większą.

Mimo obowiązków w kancelarii króla Zygmunta III interesował się Lipski w pewnej mierze swą diecezją łucką, odbywając tam m. in. synod diecezjalny w 1621 r. i wysyłając w tymże roku relację o stanie diecezji do Rzymu. Jako biskup włocławski złożył w 1625 r. w Rzymie sprawozdanie z jej stanu, a w 1628 r. zainicjował synod diecezjalny. W 1630 r. został biskupem krakowskim, nie przestał jednak zaniedbywać spraw państwowych biorąc udział w posiedzeniach sejmów. W 1627 r. wystąpił na sejmie bardzo zdecydowanie w obronie praw stanu duchownego. Zmarł 4.IX.1631 r. w Warszawie. Zob. W. Czaplinski, Lipski Andrzej h. Grabie (1572—1631), (w:) Polski Słownik Biograficzny, t. 17, Wrocław—Warszawa—Kraków—Gdańsk 1972, s. 415—417.

² W dalszym ciągu będzie używany skrót pełnego tytułu dzieła: Decas quaestionum.

³ Decas Quaestionum publicarum Regni. In quibus ecclesiastica iura, et immunitates ecclesiastici status elucidantur. Authore Andrea Lipski a Lipe, J. U. D. Scholastico Cracovien. et Plocen: Custode Gnesnen. Sacrae Reg. Maiest. a Secretis. Cum Gratia et Privilegio S.R.M. Cracoviae in officina Francisci Caesarij Anno M. DC. XVI (1616), in 4°, s. 146 i k. 8 nlb. Zarazem: Przemowa tegoż autora do stanów koronnych, imieniem wszystkiego duchowieństwa, na Compositicy w Warszawie roku pańskiego M. DC. VII (1607) przypadającą, spisana y nagotowana, in 4°, kart 8. Zob. K. Estreicher, Bibliografia polska, t. 31, Kraków 1906, s. 315; J. Bar, W. Zmarz, Polska bibliografia prawa kanonicznego, t. 1, Lublin 1960, s. 16.

- ⁴ K. Estreicher, jw., s. 315; J. Bar, W. Zmarz, jw., s. 16.
- ⁵ K. Estreicher, jw., s. 315—316; J. Bar, W. Zmarz, jw., s. 16.
- ⁶ Zob. Konstytucje seymu walnego koronnego w Warszawie, Roku Pańskiego 1607, [w:] *Volumina legum*, t. 2, Petersburg 1859, s. 432—448.
- ⁷ W. Czaplinski, jw., s. 415.
- ⁸ Quaestio I — „De decimis et quo iure decimae in Polonia Ecclesiastico ordini debeantur?”. Zob. Decas quaestionum, s. 1—30.
- ⁹ Fragment konstytucji seymu walnego warszawskiego z 1578 r. w tej sprawie brzmiał: „Dziesięciny po imionach szlacheckich, in eodem statu, jako teraz są, nikogo nie wzruszając, do kompozycyi, która mo być na Seymie, odkładamy. Zob. Konstytucya seymu walnego warszawskiego, Roku Pańskiego 1578, [w:] *Volumina legum*, jw., s. 183.
- ¹⁰ Zob. M. Wyszynski, *Ze studiów nad historią dziesięciny w Polsce średniowiecznej*, Lwów 1929, s. 16 nn.
- ¹¹ Quaestio II — „Suspensio decimarum ad compositionem inter status, an iuribus Ecclesiastici ordinis derogare possit, necne?”. Zob. Decas quaestionum, s. 30—40.
- ¹² „Exekucją dekretów Trybunalnych, o dziesięcinach z dóbr szlacheckich, do drugiego Seymu, na którym mo też być kompozycya, suspenduiemy, sine praedjudicio utriusque partis”. Zob. Konstytucje seymu walnego warszawskiego, Roku Bożego 1581, [w] *Volumina legum*, jw., s. 210.
- ¹³ Decas quaestionum, s. 39—40; W paginacji druku zakradł się błąd: s. 40 została oznakowana jako 30.
- ¹⁴ Quaestio III — „De Iurisdictione Ecclesiastica, et an causae de decimis coram saeculari Iudice tractari debeant? Zob. tamże, s. 40—57.
- ¹⁵ Quaestio IV — „De foro Spiritualium, et an Clerici apud Iudicem saecularem conveniri debeant?”. Zob. tamże, s. 57—68.
- ¹⁶ Zob. Konstytucje seymu walnego koronnego w Warszawie, Roku Pańskiego 1607, jw. s. 436.
- ¹⁷ Quaestio V — „Consuetudo et Statuta contra liberatem Ecclesiasticam promulgata, utrum de iure valeant, necne?”. Zob. Decas quaestionum, s. 68—74; W paginacji druku można dostrzec błąd: oznaczenie s. 74 zostało podane cyfrą 47.
- ¹⁸ c. 10, X, I, 2 (Dekretaty Grzegorza IX z 1234 r.), [w] *Corpus Iuris Canonici* (ed. Ae. L. Richter), cz. 2, Lipsiae 1839, kol. 14.
- ¹⁹ Zob. Konstytucje seymu walnego koronnego w Warszawie, Roku Pańskiego 1607, jw., s. 436.
- ²⁰ Tamże.
- ²¹ Tamże, s. 442.
- ²² Tamże, s. 436.
- ²³ Tamże, s. 437.
- ²⁴ Quaestio VI — „Statuta seu Constitutiones Regni, de Annatis Romanae Curiae denegandis, an iuri sint consentaneae, necne?”. Zob. Decas quaestionum, s. 74—79.
- ²⁵ Konstytucje seymu walnego koronnego w Warszawie, Roku Pańskiego 1607, jw., s. 436.
- ²⁶ Quaestio VII — „Utrum Ordo Ecclesiasticus ad onera publica ferenda teneatur, et an subditi illorum, puta Sculteti et Advocati ad expeditionem bellicam cogi possunt?”. Zob. Decas quaestionum, s. 79—96.
- ²⁷ Zob. H. Karbownik, *Ciężary stanu duchownego w Polsce na rzecz państwa od roku 1381 do połowy XVII wieku*, Lublin 1980, s. 79—83.
- ²⁸ Quaestio VIII — „An articulus Confederationis Anno 1573 de pace inter dissidentes in religione tenenda, sub Interregno editus, et in volumen Constitutionum Regni insertus, legis vim habeat, necne?”. Zob. Decas quaestionum, s. 96—157.
- ²⁹ Confoederatio Generalis Varsaviensis, (w) *Volumina legum*, jw., s. 124—125.
- ³⁰ Zob. J. Bardach, B. Leśnodorski, M. Pietrzak, *Historia państwa i prawa polskiego*, Warszawa 1979, s. 215—216; Konfederacja, wzorowana na pokoju augsburskim (1555r.), gwarantowała nie tylko protestantom tolerancję religijną, której uprzednio nie posiadali, lecz — zdaniem niektórych — dawała (w art. 4) panom możność stosowania zasady „cuius regio eius religio”, zwiększając przez to jeszcze bardziej ucisk poddanych. Zob. T. Glemma, *Kościół wobec zagadnień politycznych i państwowych*, (w) *Historia Kościoła w Polsce* (red. B. Kumor, Z. Obertyński), t. 1, cz. 2, Poznań—Warszawa 1974, s. 225—226.
- ³¹ T. Glemma, jw., s. 226.
- ³² Decas quaestionum, s. 119—127; Protestacja nosi datę 1.IX.1573 r. i zawiera podpisy: Piotra Myszkowskiego, biskupa płockiego, Alberta Krasińskiego, kasztelana sierpskiego, Mikołaja Kosobudzkiego, notariusza ziemskiego płockiego oraz Stanisława Meczyńskiego, wicestarosty i sędziego płockiego. Zob. tamże, s. 127.
- ³³ Quaestio IX — „De iure patronatus atque cortesanis, et an aliquando patroni iure praesentandi privari possint?”. Zob. tamże, s. 157—167.
- ³⁴ Quaestio X — „De praescriptionibus, et an res, seu bona Ecclesiae praescriptione acquiri possint?”. Zob. tamże, s. 167—174.
- ³⁵ Zob. „Compositio inter status [...]”, [w] *Volumina legum*, jw., s. 436.

